

תוצאות חיים

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן

גליון 71

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ן

נושאי השיעור:

- א. האיך מותר לומר חצי פסוק כדוגמת "יום השישי" וכדו' ישוב הרב פעלים ע"פ היכין ובוועז שמתי שיש אתנח מותר לחצות הפסוקים – קושייתו העצומה של החת"ס מדברי הגמ' על תירוצו של הרב פעלים – דברי הגמ' במגילה במח' רב ושמואל.
 - ביאור נפלא במחלוקתם ממון שליט"א ע"פ דברי הירושלמי – קושיא גדולה על פירושם של רש"י וק"ע – ביאור מחודש ונפלא ממון שליט"א בסברת רב.
 ב. הלכות ספירת העומר מתוך קונטרס 'מקרא קודש' שחיבר הרה"ג משה רצאבי שליט"א.

תשובת הרב פעלים לקושיא

איך מותר לומר חצאי פסוקים

א. בשו"ת רב פעלים לרבינו יוסף חיים – ח"א ס' יא' כתוב כך, שאלה. מנהג העולם לומר בקידוש שבת דשחרית קודם "סברי מרנן" פסוק "על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו", וקשיא לן והלא זה חצי פסוק, וקיימא לן כל פסוקא דלא פסקיה משה ע"ה לא פסוקינן. יורנו ושכמ"ה [ושכרו כפול מן השמים]. ועונה כך, תשובה. חצי פסוק זה נזכר בדברי רבינו (האר"י) ז"ל בספר פרי עץ חיים עיין שם. וראיתי להרב חסד לאלפים שכתב ששמע שמפקקין בזה שהוא חצי פסוק, ולכן צריך לומר הפסוק כולו. יעויין שם. והרב כף החיים זכר דבריו וסיים, או יאמר הפסוק כולו או לא יאמר אפילו החצי. יע"ש. ואני אומר מאחר דאמירת חצי פסוק זה הובאה בספר פרי עץ חיים שהם דברי רבינו הגדול אר"י החי זלה"ה דרוח אלהין קדישין ביה, אין לפקפק בהם כלום, כי מי יחוש יותר ממנו. ואף על גב דאמירת פסוק זה לא נזכרה בשער הכוונות שסידר מה"ר שמואל ויטאל ז"ל. ומצינו בגאון חיד"א ז"ל בשורי ברכה בענין פטירת רשב"י זיע"א ביום ל"ג בעומר שזכרה בספר פרי עץ חיים ולא נזכרה בשער הכוונות, כתב שאין לסמוך ע"ז כל כך, התם שאני וכו' יע"ש. ועוד כתב והנה על סדר קריאת שמע שעל המיטה שאומרים "כי אתה ה' מחסי" שהוא חצי פסוק אין להקשות כלום יען שזה פסוק של כתובים, וליתיה לכלל זה בכתובים, וכמו שכתב המג"א בשם הכלבו יע"ש, ברם על פסוק "תפול עליהם אימתה" שאומרים בברכת הלבנה עד "ידמו כאבן" יש להעיר דפסוק תורה הוא, ועל זה אפשר ליישב שאומרים אותו דרך תחינה ובקשה ולכן לא קפדינן בהכי. ועיין שנתמ אדם שנתעורר על מה שאומרים במוסף ראש השנה "ה' צבאות יגן עליהם" שהוא חצי פסוק, ותירץ דרך תהילה מותר ע"ש. ועיין בספרי הקטן רב ברכות שנתעוררתי מפסוק "יום השישי" שאומרים קודם "ויכולו" בקידוש ליל שבת, וחשבתי לומר כיון דמזכירים שתי תיבות אין חשש וכו' ברם על מה שאומרים פסוק "על כן ברך ה'" צריך ליישב. ואחר החיפוש בס"ד, ראיתי להגאון חת"ס (חא"ח ס' י') שהביא מספר מגן גיבורים שנזכר בו חידוש מספר יכין ובוועז דהיכא דאיכא אתנח או זקף קטן פסקינן ואין קפידה בזה ע"ש. וכו' ונראה טעם נכון ויציב. וגברא רבא אמר מילתא דמיתבא דעתא, ומסתבר כוותיה. והשתא לפי הכלל הזה נתיישבו כל המקומות שזכרנו לעיל ישוב נכון כי בתיבת "השביעי" יש אתנח והרי פסקיה משה רבינו ע"ה ומן "על כן ברך" וכו' חשיב פסוק בפני עצמו, ואין זה חצי פסוק וכן בפסוק "ידמו כאבן" יש אתנח וכו' יע"ש באריכות.

קושיא עצומה מדברי הגמ' במגילה לתשובת הרב פעלים

עד כאן דברי הרב פעלים. ונראה אם זה מסתדר עם הגמ' במגילה, לענין הקריאה בה"ח שמחלקים את הפרשה הראשונה שיש בה חמישה פסוקים, לשנים. ורב סובר, שדולג. דהיינו לחזור על פסוק ושמואל סובר, פוסק. דהיינו שחוצים את הפסוק לשנים והגמ' שואלת הרי כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ומתרתא דהיכא דלא אפשר שאני ולכאו' לפי דברי היכין ובוועז שהביא הרב פעלים לא מובן קושיית הגמ' שהרי יש אתנח באמצע הפסוק בתיבת

אד-ני וא"כ נמצא שיש שני פסוקים א. "ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לאד-ני" ב. "כבשים בני שנה שנים ליום עולה תמיד" ולפ"ד מותר לכתחילה לחלוק את הפסוק לשנים, ולכאו' זה קושיא עצומה. ויותר מזה יש פלא בדבריו שהרי הביא את דברי היכין ובוועז שראה דבריו בחת"ס, ובחת"ס עצמו הקשה על דברי היכין ובוועז וכתב שדבריו נגד הגמ' וכו"ל, וז"ל, בספר מגן גבורים מדבר בענין זה ושם נאמר דהיכא דאיכא אתנחתא או זקף קטן שפיר דמי וכו', ונוראות נפלאתי על תירוצם דניחא להו, ואין שחר לדבריהם במחילת כבודם, הנה שמואל ס"ל פוסק, דס"ל ב' פסוקים ומחצה היה כמו ג' פסוקים. ורב פליג, משום דלא פסק משה, והקשה הש"ס ולשמואל פסקינן והא אמר ר' חנינא קרא והשתא מאי מקשה לשמואל הא לדידה ב' פסוקים ומחצה הוה כמו ג' פסוקים, ורק משום דלא למיפסק היכא דלא פסק משה, ואי ס"ד אתנחתא הוא פסוק, לא הוה מקשה מידי ואין מקום לדבר זה, וכל שהאריכו מכת' בהמצאה זו לפע"ר אינו נכון עכ"ל.

ופלא שהרב פעלים התעלם מדברי החת"ס שהרי ראה תשובתו בפנים. ולכאו' דבריו תמוהים, ומ"מ צריכים אנו לומר תירץ על השאלה האיך מותר לקרוא חצאי פסוקים.

פשט הסוגיא במגילה במח' רב ושמואל

האם פוסק או דולג

נחזור לגמ' במגילה (כא:): בעא מינה עולא בר רב מרבא פרשת ראש חדש כיצד קורין אותה. וכו', אמר לו זו לא שמעתי כיצא בה שמעתי תנו (לענין המעמדות) ביום הראשון "בראשית" "ויהי רקיע" ותני עלה בראשית, בשנים. יהיה רקיע, באחד, והוינן בה, בשלמא יהי רקיע באחד דלתא פסוקי היו אלא בראשית בשנים חמישה פסוקי הוו, ותניא הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים.

ואתאמר עלה רב אמר דולג, ושמואל אמר פוסק, [ורבא דימה, כמו שנחלקו לענין המעמדות ה"ה לענין פרשת ר"ח] רב אמר דולג, מ"ט לא אמר פוסק, קסבר כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה.

ושמואל אמר פסקינן ליה. (בתמיהה) והאי אמר רבי חנינא קרא צער גדול היה לי אצל רבי חנינא הגדול ולא התיר לי לפסוק אלא לתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין. התם טעמא מאי משום דלא אפשר הכא נמי לא אפשר ע"כ. סברת שמואל היא כך הרי מה הטעם שהתירו לתשב"ר, מפני שאין ברירה, א"כ גם כאן אין ברירה ומותר.

עד כאן הגמ' הסבירה את שיטת רב, וממשיכה הגמ' להסביר את שיטת שמואל. ושמואל אמר פוסק, מ"ט לא אמר דולג, גזירה משום הנכנסים ומשום היוצאים, דהיינו אם יחזור הלוי על הפסוק "ואמרת להם" מי שנכנס לבהכ"נ יחשוב שהכהן קרא רק שני פסוקים ויצא לו טעות בהלכה.

ונמצא דנחלקו רב ושמואל האם לחלוק את הפסוק "ואמרת להם" לשנים או לחזור עליו פעמים.

ביאור חדש ונפלא ממך שליט"א במח' רב ושמואל ע"פ דברי הירושלמי

וחושבני לומר בס"ד דבר חדש בביאור מחלוקתם. בירושלמי (מגילה פ"ד הל' ב) כתוב כך, רב חונה אמר שלש קרויות שבתורה, לא יפחתו מעשרה פסוקים. חזקיה אמר, כנגד עשרת הדיברות. (בגמ' בב"ק כתוב כנגד עשרה בטלנים). והא תנינן ביום הראשון "בראשית" ויהי רקיע" והא לית בהון אלא תמניא. וזה בעצם קושיית הבבלי איך אפשר לחלוק את פרשת בראשית לשנים הרי יש בה רק חמישה פסוקים. ומביא הירושלמי תירוץ, ר' אידי אומר איתפלגון כהנא ואסי – נחלקו בזה רב כהנא ורב אשי, חד אמר חוזר, וחורכא אמר חותך (ובבלי זה מח' רב ושמואל כנ"ל). מן דמר חוזר, חוזר שני פסוקים, שהרי צריך לקרוא עשרה פסוקים, ולכן יחזור העולה השני, שני פסוקים ועוד שני פסוקים חדשים שלא קרא אותם העולה הראשון. וממשיך הירושלמי ומן דמר חותך "ויהי ערב ויהי בוקר" פסוק בפני עצמו. דהיינו חותך כוונתו לפסוק האחרון ויסיים את הפסוק כן... ולחושך קרא לילה" ע"כ ואח"כ ימשיך בפסוק אחר "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". ואנחנו בפשטות הבנו שחותך פירושו את הפסוק האמצעי, כמו שהבנו בבלי שפוסק הכוונה לפסוק האמצעי דהיינו "ואמרת להם". וחושבני שבהכרח צריך לומר שחותך הכוונה לפסוק האחרון. שהרי את הפסוק האמצעי אי אפשר לחתוך שהרי בפסוק כתוב כך "ויאמר אלוקים יהיה אור ויהי אור" ואם נחלק את הפסוק יצא כך א. "ויאמר אלוקים יהיה אור" ב., "ויהי אור" אפילו שיתכן להיות פסוק בן שני מילים כמו שיש בעשרת הדיברות, בכל אופן לא יתכן לומר כך שאין לזה משמעות, דהיינו חצי הפסוק הראשון אינו מובן בלא החצי השני ולקראו חצי פסוק זה נגד ההבנה שהרי שכשהקב"ה אמר שיהיה אור מיד היה אור.

בשבוע שעבר אמרנו שפסוק אחד אי אפשר להחשיבו לשני פסוקים, ובכך יישבנו כמה קושיות. אבל מדברי הירושלמי נראה שיש מהלך אחר, דהיינו שהירושלמי סובר שחותך הכוונה במקום שאפשר להבין כל חצי פסוק בפני עצמו, ובקרבן העדה על הירושלמי מסביר בזה"ל ויהי ערב ויהי בוקר וכו' חותך בפסוק בפני עצמו, כיון שגם ביום השלישי כתוב ויהי ערב ויהי בוקר יום שלישי לפסוק בפני עצמו, הלכך חותך גם את זה אבל שאר פסוקי אסור לפסקן. עכ"ל.

ולפי דברי הירושלמי נמצא, שחולקים איזה פסוק שרוצים והעיקר שיובן כל חצי פסוק בפנ"ע. ואם נאמר שהירושלמי מגלה לנו את כוונת הבבלי נמצא שאין כוונת הבבלי לחלוק את הפסוק האמצעי "ואמרת להם", שהרי זה משנה את הבנת הפסוק שנמצא שיקרא א. "ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לאד-ני" ב. "כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד" והחצי הראשון של הפסוק אינו מובן בלי החצי האחרון שמתחיל ואומר "זה האשה אשר תקריבו", ולא אומר מהו, וזה לא מובן. ובהכרח שלא חולקים את הפסוק האמצעי, ואפשר לחתוך את הפסוק שלאחריו ונקרא כך א. "את הכבש

אחד תעשה בבוקר" ב. "ואת הכבש השני תעשה בין הערביים" וחושבני שזה חידוש לאמיתתה של תורה, ששמואל שאמר פוסק כוונתו לפסוק את הפסוק שמתאים לחלקו לשנים. (ולפ"ז מה שהקשנו שבוע שעבר שרב לא מחשיב שני פסוקים וחצי לשלוש מאי שנא ממשמרה יפליא, צריך לחשבן האם הדבר מיושב).

קושיא גדולה על פירושים של רש"י וקרובן העדה

ברש"י במס' מגילה כתב מפורש לא כדברי הירושלמי, שכתב שחולקים את הפסוק האמצעי דהיינו "ואמרת להם" וזה פלא עצום, הרי ההבנה לא מסתדרת, ונראה שזה לא הפריע לו וזה חידוש. ומ"מ דברינו הם גם כן דלא כדברי הקרבן העדה, שהסביר שהטעם שחולקים את הפסוק האחרון הוא משום שיש כבר פסוק שמתחיל ונגמר ב"ויהי ערב ויהי בוקר וגו'", לכן אפשר לחלוק את הפסוק. שלפי דברינו העיקר שהחילוק של הפסוק לא ישנה את הבנתו. ויש להקשות על קרבן העדה, לפי דבריו איך יסביר את דברי הגמ' לענין ר"ח הרי שם אין חצי פסוק שיש אותו כפסוק נפרד, כמו שיש בפרשת בראשית. ולפי דברינו הביאור הוא שיש לחלק איזה פסוק שרוצים והעיקר שלא ישתנה ההבנה וכו"ל.

ביאור מחדש ונפלא ממך שליט"א בסברת רב

וצריך עוד להבין את סברת רב שהרי שמואל אומר שכמו שלתשב"ר התירו משום שלא אפשר ה"ה לענין הקריאה של ר"ח ומה שרב יענה על דברי שמואל אמרנו ע"פ מש"כ השפת אמת שהגם שהתירו, אבל סוף כל סוף אינו נחשב פסוק. והוכחנו שבוע שעבר שלא כדבריו שהרי המשמרה ופלא משמרות קרי להו, וע"כ רואים שחצי נחשב כשלם. ומכאן קושיא זו ביארנו שא"ל לעשות פסוק אחד שני פסוקים. אבל לפי מה שביארנו עכשיו את דברי הגמ' ע"פ הירושלמי חושבני לומר ביאור אחר בסברת רב, שהרי מדברי הגמ' שר' חנינא אומר צער גדול נצטערתי וכו' ולא התיר לי אלא בשביל תשב"ר הואיל ולהתלמד עשויין משמע, שרצה שיתיר לו עוד כמה דברים ולא התיר לו אלא דבר אחד, לפסוק פסוקים לתשב"ר והטעם הואיל ולהתלמד עשויין, ונראה שפירושו שתינוקות שלומדים פסוקים אינו דין קריאה, שזה לא כקורא בס"ת שצריך לקרוא פסוק שלם, אלא כיון שהם מתלמדים אז מקראים להם חצאי פסוקים, וזה כוונת רבי חנינא הואיל ולהתלמד עשויין, שאז אינו מדין קריאה ולכן מותר. וא"כ אין ראייה שמותר לקרוא חצאי פסוקים, שלענין תשב"ר לא שייך את סיבת האיסור, שכל האיסור הוא כשקוראים בס"ת, ויש את כל דיני הקריאה.

ולפ"ז לא קשה מה שהקשה ברב פעלים לענין "יום השישי" וכן לענין שאר פסוקים וכל האיסור לומר חצי פסוק הוא רק בטעמים כקורא בתורה. וה' ברוך הוא יאיר עינינו במאור תורתו.

מקצת דיני ומנהגי ספירת העומר

א. כשהגיע זמן הספירה, אסור לאכול עד שיספור ואין לאכול כרבע שעה, ויש מחמירים מחצי שעה, קודם השקיעה. וכן אסור מזמן זה ליכנס להתרחץ, או להסתפר, ולעשות כל מלאכה או עניינים שאפשר שימשך בהם או טרידוהו. הלכך גם מי שכבר התפלל ערבית מבעוד יום מפלג המנחה, אם עדיין לא ספר, כי המתין לזמן בראוי לספור לכתחילה שהוא בצאת הכוכבים [והיינו כשהתפלל ביחיד מאיזה סיבה, או שהתפלל עם ציבור שאינם סופרים אז. ועיין לעיל פרק א' אות י"א] אסור לו לאכול עד שיספור.

ולטעום מעט פת או עוגה עד כביצה ולא יותר, או פירות וכיוצא בזה אפילו הרבה, מותר קודם שהגיע זמן הספירה. ב. וכן אם העמיד "שומר" שאינו אוכל, או "שעון מעורר" [צלצל בפלאפון] שיזכיר לו לספור כשיגיע הזמן, מותר לאכול אפילו הרבה. וכל זה סמוך לזמן הספירה, אבל כשיגיע זמן הספירה ממש [את הכוכבים] יפסיק ויספור מיד. ובמקום דוחק שאינו יכול להפסיק ולספור, אפשר לסמוך על "שומר" ותכן כשיוכל יפסיק ויספור.

ג. מי ששכח והתחיל לאכול ולעשות מלאכה, וזכר שלא ספר, יפסיק מיד ויברך ויספור, ואחר כך יגמור אכילתו. מי שהתפלל ערבית בבלי שבת [מפלא המנחה וספר עם הציבור מבעוד יום על דעת לחזור ולספור אחר כך בבליה ממש מותר לו להתחיל לאכול ולעשות מלאכה קודם שיספור, הואיל וכבר ספר מקודם. ומכל מקום כשיגיע זמן הספירה [צאת הכוכבים] נכון להפסיק ולספור מיד, כי יש אומרים שאין יוצאים בספירה מפלג המנחה.

מי ששואלו חברו כמה ימי הספירה בזה הלילה, והנשאל לא ספר עדיין, לא יאמר לו היום כך וכך, כי אז לא יוכל לחזור ולספור אחר כך בברכה. ואף על פי שהמשיב לא מתכוין לצאת בזה ידי חובת מצות הספירה.

ולכן יש ליהרר לא להשיב כן, וכן לא להודיע זאת בלא שישאלוהו. ואפילו בבין השמשות. אבל להשיב או לומר כן קודם שקיעה כמה תהיה הספירה בבליה, אין לחוש, כיון שאינו זמן ספירה. ועיין לקמן.

ד. אם התפלל ערבית מפלג המנחה ולא ספר עדיין, לא יענה היום כך וכך, אף על פי שהוא קודם שקיעה, כיון שהתפלל ערבית ועשאו לילה. ומכל מקום בדיעבד שענה אז, יכול לברך ולספור משתחשך ויותר טוב שישמע הברכה מאחר.

ה. הלכך מי ששואלו כמה הספירה, כיצד ישיב לו, יאמר לו "אתמול היה כך וכך" ועיין עוד לקמן.

ו. יש אומרים שכשהגיעו ימי הספירה לשבוע אחד והלאה, אפילו אמר היום כך וכך, כל שלא הזכיר שבועות חוזר וסופר בברכה. ויש אומרים שגם כשהגיע למנות שבועות ולא הזכיר שבועות יחזור לספור בלי ברכה. ועל כן יש ליהרר בזה גם כשהגיעו לשבוע אחד והלאה. ובדיעבד, המברך יש לו על מה שיסמוך. אבל יותר טוב שישמע הברכה מאחר. או שיברך בהרהור.

ז. יש אומרים שכשהגיעו ימי הספירה לשבוע אחד והלאה, אפילו אמר היום כך וכך, כל שלא הזכיר שבועות חוזר וסופר בברכה, ויש אומרים שגם כשהגיע למנות שבועות ולא הזכיר שבועות יחזור לספור בלי ברכה. וכל כן יש ליהרר בזה גם כשהגיעו לשבוע אחד והלאה. ובדיעבד, המברך יש לו על מה שיסמוך. אבל יותר טוב שישמע הברכה מאחד. או שיברך בהרהור.

ח. אם לא אמר המשיב "היום", או שכיוון בפירוש שלא לאת בזה ידי מצות ספירה, חוזר וסופר בברכה. ומכל מקום לכתחילה הדרך הנכון והמובחר לצאת מכל ספק, שלא לסמוך על כל זה, ורק יאמר לשואל אתמול היה כך וכך, וכדלעיל. וכן אפשר שיפתח בסידור ויראה לו שם באצבעו על מנין אותו היום, בלי להוציא כלום בשפתיו. ומכל מקום לומר אתמול וכו' הוא עדיף יותר.

ט. אם השיב "מחר כך וכך", יכול לספור אחר כך בברכה.

י. מי ששאל לחברו בלשון שאלה, היום כך וכך, וכיוצא בזה, וחברו השיב לו "כן". לא יצא השואל שאין דרך למנות בלשון שאלה. וכל שכן שהמשיב לא יצא. ושניהם חוזרים וסופרים בברכה.

יא. מי שאמר בסוף יום מ"ט אחר שקיעה קודם ספר, "היום הוא היום האחרון בעומר", אין זו ספירה, וחוזר וסופר בברכה.

מתוך מקרא קודש להרה"ג משה רצאבי שליט"א